

В. В. Ємець,
к. е. н., експерт ГО "Стратегічна група "Софія"
ORCID ID: 0000-0002-8747-2961

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.7—8.51

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ

V. Yemets,
PhD in Economics, expert NGO "Strategic group "Sofia"

ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE POST-WAR PERIOD IN UKRAINE: GENERAL ASPECTS

У статті запропоновано логіка економічного відновлення економіки України у повоєнний період. Зазначається, що для економічного розвитку країни потрібна середньострокова програма, яка у свою чергу буде опиратися на конкретний план економічного відновлення. Компонентами окресленої програми, які мають стати опорою структурних економічних змін, є: розвиток високотехнологічних кластерів; розвиток людського капіталу; розвиток енергетики; розвиток інфраструктури; розвиток АПК. Також запропоновано низку середньотермінових заходів щодо відновлення виробничого потенціалу країни у таких сферах, як: управління державними виробничими активами; підтримка інноваційної діяльності; монетарна; фіскальна; державних закупівель; науки і освіти; дерегуляції економічної діяльності та спрощення податкової системи; демонополізації окремих сфер економіки; виробництва товарів з високою доданою вартістю; підтримки експорту; сприяння фінансуванню виробничих фондів.

The current economic situation in Ukraine requires urgent measures that would allow us to enter the trajectory of economic recovery. To this end, it is necessary to pursue a pragmatic economic policy aimed at sustainable social development based on the principles of the rule of law and social justice. Public economic policy should focus on identifying fundamental market failures and encouraging market players, correcting development imbalances and balancing income imbalances. State intervention should neither distort economic laws, nor replace market mechanisms, nor compensate for private losses at the expense of other taxpayers.

The article proposes the logic of economic recovery of Ukraine in the postwar period. It is noted that the country's economic development requires a medium-term program, which in turn will be based on a specific plan for economic recovery. The components of the outlined program that should support structural economic change are: development of high-tech clusters; human capital development; energy development; infrastructure development; development of agro-industrial complex. A number of medium-term measures to restore the country's production potential includes such spheres as: management of state production assets; support for innovation; monetary; fiscal; public procurement; science and education; deregulation of economic activity and simplification of the tax system; demonopolization of certain spheres of economy; production of goods with high added value; export support; assistance in financing production assets.

Ukraine needs to go through a rather difficult path to economic recovery and development in the post-war period, due to the scale of the tasks to be solved in the face of a shortage of resources. It should be noted at once that Ukraine will be able to achieve significant economic changes and revival only with the help of the world community. Therefore, in the postwar period, the most important task

facing the government, NGOs, volunteers and other participants in social processes in Ukraine will be to find and attract a variety of resources that can be used for economic recovery, construction of new production and research facilities, economic recovery, to a new quality level, etc.

Ключові слова: економічний розвиток, економічне відновлення, програма, політика дирижизму, виробничий потенціал.

Key words: economic development, economic recovery, program, dirigisme policy, production potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Завдання відродження України, і зокрема її економіки, промислової та соціальної інфраструктури, системи відтворення людського капіталу, виходять далеко за межі простої відбудови пошкодженого житлового фонду, доріг, виробничих та науково-освітніх потужностей та ін., в межах територій на яких відбуваються бойові дії. Таким чином, першорядною метою державних політик розвитку має стати формування бракуючої "тканини" економіки, необхідної для поєднання існуючих економічних потенціалів, сприяючи, таким чином, побудові життєздатної економічної системи, що генерує ресурси для відродження та розвитку у довгостроковій перспективі.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є розробка викладення можливої логіки економічного розвитку України у повоєнний період, а також визначення основних пріоритетів і інструментів на яких держава має зосередити свої зусилля.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням різних аспектів економічного розвитку України займалась і займається велика кількість вчених, серед них: В. Геєць, Я. Жаліло, М. Скрипниченко, Л. Матросова, Д. Серебрянський, М. Шарко і багато інших дослідників.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як пишуть українські вчені М. Шарко та Н. Гусаріна, "стійкий економічний розвиток — це такий розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу майбутнє" [11, с. 347] і саме про досягнення таких параметрів розвитку піде мова у цій статті.

Таким чином, пріоритетами економічних політик розвитку мають стати:

- забезпечення довгострокового зростання, збалансованого в економічній площині: розвиток ринків товарів, капіталів, інвестицій та робочої сили;
- гарантії сталого соціального розвитку, який базується на суспільно прийнятому розподілі доходів, а також відповідному доступі основних груп населення до суспільних благ;
- гармонізація природного середовища, створення екологічно безпечного простору для життя та господарської діяльності людини.

Економічна ситуація, що склалася в Україні, потребує невідкладних заходів, котрі дали б можливість виходу на траєкторію економічного відновлення. Задля

цього необхідним є проведення прагматичної економічної політики, метою якої має стати сталий суспільний розвиток на основі принципів верховенства права та соціальної справедливості. Як пишуть українські вчені Д. Серебрянський та А. Капелюш: "для забезпечення фінансової стабільності та сталого економічного зростання необхідне концептуальне переосмислення проведення державної політики...." [8, с. 22] Державна економічна політика має фокусуватися на визначенні фундаментальних недоліків ринку та на заохоченні ринкових гравців, корегуючи при цьому диспропорції розвитку та вирівнюючи дисбаланси у розподілі доходів. Державне втручання не повинно ані спотворювати економічні закони, ані підміняти собою ринкові механізми, ані компенсувати приватні збитки за рахунок інших платників податків.

Політика державного дирижизму, "що ґрунтується на поєднанні державного планування розвитку секторів економіки та мотивування конкуренції приватних фірм" [10, с. 147], для України передбачає використання всіх можливих інструментів, які має у своєму розпорядженні держава, задля проведення структурних реформ. Метою таких реформ є створення нової конкурентоспроможної та збалансованої індустріальної економіки через розвиток секторів економіки, які сприяють чи генерують високу додану вартість. У реалізації нової політики державного дирижизму особлива роль відводиться державі, яка має стати ініціатором та модератором структурних змін, концентруючи свої зусилля на найбільш важливих та невідкладних напрямках змін в економіці.

Формування нового економічного ландшафту в Україні в логіці державного дирижизму потребує розробки довгострокової Програми прискореного індустріального розвитку (далі — Програма), що має стати ключовим документом-дороговказом розвитку економіки України і визначати вектор відповідної державної політики.

Компонентами, які мають стати опорою структурних економічних змін, є:

- розвиток високотехнологічних кластерів (авіабудування, космічна галузь, ОПК, атомна енергетика);
- розвиток людського капіталу;
- розвиток енергетики;
- розвиток інфраструктури;
- розвиток АПК.

Кожному з перерахованих компонентів відводиться важлива роль у контексті прискореного індустріального розвитку.

Розвиток високотехнологічних кластерів передбачає створення декількох виробничих холдингів, які мають тісно взаємодіяти з науковими установами задля

впровадження у серійне виробництво результатів науково-дослідницьких та дослідницько-конструкторських робіт. Результатом побудови інтегрованої промислової організації має стати підвищення ефективності та посилення позицій на зовнішніх та внутрішніх ринках.

На першому етапі (до 2025 року) держава має розробити та запропонувати дієвий механізм залучення наявних у її розпорядженні виробничих потужностей та наукових установ до промислового відновлення, а також запропонувати у форматі державно-приватного партнерства долучення приватних підприємств, що можуть бути інтегровані до виробничих ланцюгів.

Такий механізм промислового відновлення має передбачати максимальне залучення українських підприємств до виготовлення товарів, матеріалів, сировини та обладнання.

Безпосереднє створення високотехнологічних кластерів із замкнутими виробничими циклами можливе у таких напрямках, як:

- авіабудування (з основою ДП "Антонов");
- ракетобудування (з основою КБ "Південне" та ДП "Південмаш");
- атомна енергетика (з основою ДП "Енергоатом");
- розробка сухопутної військової техніки та техніки спеціального призначення (на основі підприємств, що входять до "Укроборонпрому").

Система розвитку людського капіталу має слугувати забезпеченню безперервного постачання висококваліфікованих працівників, знання та досвід яких відповідатиме вимогам швидкого розвитку сучасної економіки на високотехнологічних засадах і у такий спосіб сприяти підвищенню її конкурентоспроможності. Як пишуть українські вчені: "перехід України до вищих рівнів технологічних укладів, які є доволі наукомісткими, потребує переходу до нової економіки — економіки знань — і відповідного розвитку людського капіталу" [9, с. 204].

Оборонно-промисловий комплекс розглядається як основний донор власних високих технологій (хоча враховуючі події останнього періоду, потенціал цього напрямку суттєво скоротився), який окремо чи спільно з наробками інших наукових та виробничих установ сприятиме появі проривних технологій для військового і цивільного застосування. Саме наробкам цієї галузі відводиться провідна роль у створенні конкурентних на зовнішніх ринках товарів військового і цивільного призначення, а також появі висококонкурентних промислових виробництв.

Розвиток енергетики сприятиме зниженню вартості енергетичних ресурсів, як одного з ключових елементів виробничої собівартості в промисловості, с/г, торгівлі. Основним напрямком розвитку енергетики є нарощування питомої ваги дешевої та виробленої з нетрадиційної сировини енергії у енергетичному балансі країни. Як пишуть Г.Пудичева та П.Несененко: "головною метою розвитку енергетики повинен стати перехід на використання альтернативних джерел енергії" [7, с. 46].

Розвиток інфраструктури передбачає оновлення транспортної, енергетичної та житлово-комунальної інфраструктури і таким чином створення потужного попиту на матеріали, необхідні для створення нових елементів інфраструктури. Разом з тим, розвиток інфраструктури слугуватиме поліпшенню загальних логістичних умов ведення виробничого бізнесу в Україні.

Основним завданням розвитку сфери АПК є створення висококонкурентної сфери економіки, яка стане однією з базових сфер, де формуватиметься висока додана вартість, а також створюватиметься мультиплікативний ефект для розвитку суміжних галузей економіки (селекція, виробництво та обслуговування техніки, логістика, транспортування, тощо). Як пише українська вчена Матросова Л.М.: "розвиток АПК України у сучасних умовах є важливим напрямом зростання конкурентоспроможності економіки країни" [5, с. 89].

Також пропонуються інші заходи державного дирижизму, спрямовані на покращення економічного середовища. Тобто Програма включатиме середньотермінові заходи (тривалістю 3—5 років), метою яких є надання імпульсу для початку необхідних змін та інші заходи доцільності реалізації яких буде визначатися поточною необхідністю у майбутньому.

Середньотермінові заходи щодо відновлення виробничого потенціалу країни:

У сфері управління державними виробничими активами такі заходи включатимуть інвентаризацію виробничих потужностей України з метою виявлення можливостей для побудови виробничих ланцюгів; аудит державних підприємств, що здійснюють свою діяльність на засадах самофінансування (з метою виявлення найбільш перспективних та конкурентоспроможних); залучення їх до Програми.

У сфері підтримки інноваційної діяльності — це заходи, спрямовані на створення за підтримки держави інноваційно-технологічних центрів, запуск технологічних парків (ціллю яких є синергія стартапів в різноманітних наукових напрямках заради отримання більш комплексних та складних інноваційних продуктів), стимулювання науково-дослідної діяльності та впровадження її результатів у виробничі процеси.

У інституціональному та нормативно-правовому полі буде запроваджено "компонент розвитку" Державного бюджету України, закріплено за Міністерством економічного розвитку і торгівлі України функції координатора реалізації Програми; створення в структурі центральних та місцевих органів виконавчої влади підрозділів, відповідальних за реалізацію Програми.

У монетарній сфері — це використання інструментів НБУ для надання необхідної ліквідності фінансовим установам, залученим до Програми, і при цьому не допущення можливих негативних впливів (в першу чергу, девальвації та інфляції) на економіку країни.

У фіскальній сфері буде запропоновано пакет тимчасових податкових послаблень для підприємств реального та фінансового секторів, залучених до реалізації Програми. В першу чергу, податкові послаблення стосуватимуться аспектів, пов'язаних з інвестуванням у розробку та закупівлю (з акцентом на внутрішнього виробника) інноваційних технологій, обладнання, матеріалів. Як пише О. Грабчук: "Серед пріоритетних напрямів застосування фінансових інструментів бюджетно-фіскального спрямування є: зменшення бюджетних видатків на поточне споживання і соціальне забезпечення та збільшення капітальних видатків, розширення бази оподаткування, зменшення державного боргу тощо; тобто сукупність інструментів, застосування яких призведе до перерозподілу доданої вартості на зростання національного багатства" [1, с. 139].

У сфері державних закупівель буде створено державну установу, яка реалізовуватиме заявки із закупівлі товарів, обладнання, послуг за рахунок державних коштів або коштів державних підприємств. Метою функціонування такої організації стане мінімізація можливостей маніпуляції із закупівельними цінами, асортиментом закупівель, зниження фінансового тиску на міжбанківський валютний ринок, попереднє формування заявок для внутрішніх товаровиробників.

У сфері науки і освіти — переорієнтація системи науки і освіти на першочерговість реалізації Програми як у частині державного замовлення підготовки спеціалістів, так і у частині реалізації наукових розробок.

Також заходами, спрямованими на підтримку реалізації Програми прискореного індустріального розвитку, будуть наступні:

— дерегуляція економічної діяльності та спрощення податкової системи, що передбачає чітке визначення меж регулятивного впливу з боку держави. Державне втручання має поширюватися на сфери, що не можуть бути реалізовані ринковими силами в умовах визначеності стратегічних напрямків розвитку країни. Серед основних функцій, що залишаються за державою, є: підтримання стабільності в економіці, матеріальна підтримка певних груп населення, забезпечення безпеки функціонування держави в різних вимірах, перманентна діяльність, спрямована на підтримку розвитку держави в усіх його проявах;

— демонополізація окремих сфер економіки. Антимонопольна політика держави потребує змін через наявність високого рівня монополізації таких сфер економіки України як енергетика, внутрішні авіаперевезення, зберігання с/г продукції, фіксований та мобільний зв'язок. Не вирішеною залишається низка питань, пов'язаних з функціонуванням природних монополій, тощо. При цьому, як пише В.Писаренко: "демонополізація в Україні має здійснюватися з урахуванням: несприятливого стану економіки, включаючи спад виробництва та хронічний дефіцит оборотних засобів; обмеженою власною матеріально-сировинною та енергетичною базами;..." [6, с.33].

— орієнтація на виробництво товарів з високою доданою вартістю. Світовий досвід реіндустріалізації свідчить про важливість поступального розвитку від більш простих форм виробництва до більш складних. При цьому ускладнення виробництва, що асоціюється з нарощенням доданої вартості в структурі товару, пов'язане з суттєвими капіталовкладеннями та проведенням державної політики, спрямованої на відновлення індустріального потенціалу. Наразі, "інноваційні процеси у промисловості мають переважно екстенсивний характер, і нові види продукції освоюються в основному шляхом використання науково-технічних надбань попередніх років. Унаслідок цього частка України у світовому обсязі торгівлі високотехнологічною наукомісткою продукцією залишається дуже незначною "лише 0,1%" [3, с. 103];

— підтримка експорту. У підходах щодо підтримки експорту мають домінувати концепції, що передбачають сприяння підвищенню конкурентоспроможності товарів, вироблених всередині країни. У зв'язку з цим, першочерговою є підтримка високотехнологічних ви-

робництв, що можуть мати перспективи на зовнішніх ринках, а також сприяти імпортозаміщенню. Як пише Т. Лосіцька: "підтримка високотехнологічного експорту — це пріоритетний напрям на шляху сталого економічного розвитку, що дає змогу залучати додаткові міжнародні ресурси. Це в свою чергу дозволяє покривати витрати на імпорт, підтримувати рівновагу торговельного балансу, створювати нові робочі місця" [4, с. 17];

— сприяння фінансуванню виробничих фондів. Для реалізації цього заходу держава може одночасно використовувати декілька інструментів. Це пошук ресурсів у співпраці з міжнародними банками та організаціями, зокрема, такими як ЄБРР, Фінансова корпорація та ін. Крім того, держава може виступати гарантом за кредитами, залучення яких передбачає нарощення виробничої активності і додаткових грошових надходжень у майбутньому. Такий підхід мінімізує ризики держави, пов'язані з нарощенням державного боргу, та відкриває можливості отримання кредитів на привабливих умовах.

Реалізація Програми потребує розробки більш деталізованого плану нахшталт "плану Дауеса" [2] та "плану Маршала" [12]. Розгортання такого "Плану відродження" потребує певної організаційної архітектури, яка б створювала контур для широкого залучення європейських та іноземних інститутів, підприємств і організацій до вирішення комплексних завдань структурної перебудови на національному, регіональному та муніципальному рівнях.

Основними завданнями "Плану відродження" є:

(а) формування середовища для розвитку конкурентоспроможних виробництв, а також створення умов для самореалізації людського капіталу в країні;

(б) модернізація державних активів з метою їх долучення до європейських виробничих ланцюгів;

(в) створення умов для стимулювання приватних інвестицій у розвиток високотехнологічного виробництва в Україні.

Ключові елементи організаційної архітектури модернізації економіки України:

1. Фінансова компанія спеціального призначення "Європейський фонд модернізації України", яка співфінансуватиметься країнами-членами Європейського союзу. Основним завданням цього фонду буде визначення пріоритетів індустріального відновлення України та здійснення їх цільового фінансування шляхом надання кредитів та грантів за рахунок власних ресурсів, а також шляхом сприяння залученню стратегічних інвесторів на умовах співфінансування проектів розвитку. Серед основних завдань "Європейського фонду модернізації України" також буде пошук варіантів включення українських виробників до європейських виробничих ланцюгів та проведення консультацій з представниками європейського бізнесу.

2. Для цільового використання залучених від ЄС коштів пропонується долучення до процесів реалізації "Плану модернізації" спільного україно-європейського комерційного банку, у акціонерному капіталі якого більша доля буде належати європейським партнерам. Також пропонується забезпечити призначення представників європейського істеблшменту на посади радників українських посадовців, відповідальних за використання європейських коштів.

3. Безпосереднім пошуком підрядників для реалізації проектів за європейські кошти займатиметься проектний офіс "Європейського фонду модернізації України" спільно з представниками органів центральної та місцевої влади України.

У контексті згаданої раніше Програми та "План відродження" включатиме:

розвиток високотехнологічних напрямків, зокрема, вбудовування українських високотехнологічних виробничих потужностей, за умови їх модернізації, до виробничих ланцюгів ЄС.

Серед потенційних галузей, які можуть співпрацювати з європейськими виробниками, є такі:

авіаційна — серійне спільне виробництво важких транспортних літаків;

космічна — спільне виробництво штучних супутників та конструювання ракет;

проекти у сфері ОПК, спрямовані на спільне виробництво військової техніки за стандартами НАТО.

Важливе високотехнологічне завдання — створення повного виробничого циклу у атомній енергетиці, де Україна не має власної ланки виробництва палива для АЕС.

Всі ці галузі мають досить потужні наукові школи та розробки, які можуть стати основою для створення високотехнологічних кластерів за участю іноземних партнерів.

Механізм долучення українських підприємств до європейських виробничих ланцюгів передбачає їх корпоратизацію, створення спільних підприємств, продаж або обмін акціями з європейськими підприємствами такого ж профілю. Розвиток високотехнологічних проектів має супроводжуватися модернізацією українських виробничих потужностей за рахунок грантових та цільових позикових коштів.

— розвиток людського капіталу та гармонізацію освітніх та професійних стандартів України з ЄС.

Розвиток людського капіталу включатиме тісне співробітництво вищих навчальних закладів України з європейськими освітніми та дослідними установами, що включатиме розробку спільної програми навчання студентів; гармонізацію освітніх програм; визначення професійної структури підготовки кадрів, у яких є потреба не тільки в Україні, а й у ЄС. Українські вчені братимуть участь у наукових темах, які стосуються не тільки аспектів, важливих для розвитку України, а й аспектів для розвитку ЄС з Україною (накшталт програми ЄС "Горизонт 2020"). Важливими для розвитку людського капіталу можуть бути такі інструменти, як спільні технологічні парки у різних сферах та бізнес-інкубатори. Крім того, розвиток людського потенціалу України супроводжуватиметься закордонним стажуванням та спільними міжнародними проектами в різноманітних сферах науки та освіти.

— модернізація енергетики на муніципальному та національному рівнях. На муніципальному рівні першочерговою є модернізація комунальної енергетики з використанням нетрадиційних видів палива, з урахуванням наявних корисних копалин. Взаємодія на центральному рівні передбачає залучення фінансових ресурсів та консалтингової допомоги для оновлення виробничих потужностей електричних станцій (зокрема АЕС) з акцентом на впровадження більш ефективних технологій виробництва е/е.

Важливим завданням розвитку енергетичної сфери України є інвестування в розвідку та видобуток нафти

та газу в Україні (в тому числі нетрадиційним способом), а також оновлення нафтогазодобувних потужностей державних операторів ринку.

— модернізація інфраструктури, що спрямована на оновлення інфраструктури, необхідної для розвитку економіки країни на центральному, регіональному та місцевому рівнях.

Йдеться про залучення організаційних та фінансових ресурсів для відновлення залізничної, енергетичної та транспортної інфраструктури (сфера відповідальності центральних органів влади); відновлення комунальної транспортної, енергетичної та ЖКХ інфраструктури на місцевому рівні; покращення дорожньої інфраструктури на рівні окремих населених пунктів.

Важливе завдання розвитку інфраструктури — відновлення зношених фондів газо-транспортної системи України, яка по суті є елементом європейської мережі газопроводів, а також відновлення високовольтних ліній електропередач, які потенційно можуть бути долучені до європейської електроенергетичної системи.

Для реалізації завдань у сфері розвитку енергетики та інфраструктурних проектів необхідна реалізація моделі державно/комунально-приватного партнерства, створення спільних підприємств, а також залучення цільового фінансування через механізми емісії облігацій центральною та місцевою владою. Крім того, можливе безпосереднє долучення ЄБРР та МФК. Європейська сторона в обов'язковому порядку має бути розпорядником або співрозпорядником залучених коштів.

— розвиток АПК, який стане однією з ключових точок зростання економіки країни та розвиватись у напрямку розширення виробничих ланцюгів задля поглиблення вироблення продуктів з високою доданою вартістю в Україні.

На першому етапі Україна запропонує передачу у концесію європейській стороні масив землі, який належить державі (біля 1 млн га.) для його обробки європейськими аграрними компаніями на умовах імплементації інтенсивних технологій у виробництві та переробці с/г продукції. Також передбачається забезпечити запуск ринку землі з можливістю надання права власності нерезидентам.

На другому етапі "План відродження" передбачатиме надання можливості придбати державні землі, що обробляються європейськими компаніями.

У контексті розвитку АПК передбачено випуск низки цільових облігацій для реалізації проектів, спрямованих на підвищення якості с/г продукції для полегшення її доступу на ринки ЄС, а також проектів для локалізації виробництва необхідного обладнання і техніки, що використовується в с/г країнах ЄС.

Запропоновані сфери економіки відіграватимуть основну роль у процесі інтеграції економіки України до ЄС, а також стануть "ядром" економічного відновлення, розвитку та підтримання суверенітету України.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Україна для відновлення та розвитку економіки у повоєнний період має пройти досить складний шлях, що пов'язано з масштабністю завдань, які мають бути ви-

рішені в умовах дефіциту ресурсів. Відразу слід зазначити, що суттєвих економічних змін та відродження України зможе досягти лише за допомогою світової спільноти. Тому у повоєнний період надважливим завданням, що стоятиме перед владою, громадськими організаціями, волонтерами та іншими учасниками суспільних процесів в Україні буде пошук та залучення різноманітних ресурсів, які можуть бути використані для економічного відновлення, побудови нових виробничих та науково-освітніх потужностей, виведення економіки країни на новий якісний рівень, тощо.

Для вчених, які мають намір присвятити свої дослідження тематиці пов'язаній з економічним розвитком та відродженням економіки України, відкривається досить широкий спектр напрямків для досліджень — наукові пошуки можуть стосуватися, як перспективним економічним моделям на побудову яких має орієнтуватися держава та суспільство, так і напрямків розвитку окремих сфер економіки з урахуванням особливостей умов що склалися.

Література:

1. Грабчук О.М. Фінансове регулювання розвитку економіки України у стані глибокої рецесії. Економічний аналіз: зб. наук. праць; Тернопільський національний економічний університет [голов. редкол. В.А. Дерій]. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2014. Т. 18. № 2. С. 134—141.
2. Дауэс Ч. Доклад комиссии Дауэса "Финансовое восстановление Германии" под ред. Н.Н. Любимова. М.: Финансовое издательство, 1925. 268 с.
3. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. 2015. 336 с.
4. Лосіцька Т.І. Державне регулювання експортної діяльності. Наука, технології, інновації. 2019. № 3. С. 11—21.
5. Матросова Л.М. Проблеми розвитку агропромислового комплексу України як напрям підвищення конкурентоспроможності економіки. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 42. С. 83—90.
6. Писаренко В.П. Зарубіжний досвід антимонопольного регулювання та можливості його використання в Україні. Бізнес-Навігатор. 2016. № 2 (39). С. 28—34.
7. Пудичева Г. Несененко П. Стан української енергетики в контексті розвитку світової енергетики. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. Вип. 3 (22). С. 42—46.
8. Серебрянський Д., Капелюш А. Взаємодія фінансової та монетарної політики в умовах фінансової стабілізації економіки України. Вісник НБУ. 2015. № 6. С. 22—28.
9. Фактори макроекономічної нестабільності в системі моделей економічного розвитку: кол. моногр. / за ред. д-ра екон. наук М.І. Скрипниченко; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. Київ: Ін-т економіки та прогнозув., 2012. 720 с.
10. Черленяк І.І., Проскура В.Ф., Шелемба М.М. Технологічні виклики індустрії 4.0 та інструменти промислової політики: аналіз досвіду Південної Кореї. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. Випуск 2 (52). С. 144—156.
11. Шарко М.В., Гусарина Н.В. Трансформація термінологічного апарата економічного розвитку інноваційної діяльності в умовах динамічних змін зовнішньої середовища. Проблеми економіки. 2017. № 4. С. 344—350.
12. De Long J.B., Eichengreen B. The Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program [El. Resource]. URL: http://www.j-bradford-delong.net/pdf_files/Marshall_Large.pdf

References:

1. Grabchuk, O.M. (2014), "Financial regulation of Ukraine's economic development in a state of deep recession", Ternopil National University of Economics, Publishing and Printing Center of Ternopil National University of Economics "Economic Thought", Volume 18, No 2, pp. 134—141.
2. Dawes, C. (1925), Report of the Dawes Commission "Financial Recovery Germany ", Moscow, Financial Publishing House, Moscow, Russia.
3. Heitz, V.M. (2015), Innovatsijna Ukraina 2020: natsional'na dopovid' [Innovative Ukraine 2020: national report], Kyiv, Ukraine.
4. Lositska, T.I. (2019), "State regulation of export activities", Science, technology, innovation, vol. 3, pp.11—21.
5. Matrosova, L.M. (2020), "Problems of development of the agro-industrial complex of Ukraine as a direction of increasing the competitiveness of the economy", Market infrastructure, vol. 42, pp. 83—90.
6. Pisarenko, V.P. (2016), "Foreign experience of antitrust regulation and the possibility of its use in Ukraine", Business Navigator, vol. 2 (39), pp. 28—34.
7. Pudychewa, G., Nesenenko, P. (2018), "The state of Ukrainian energy in the context of world energy development", Scientific Bulletin of Uzhgorod University, vol. 3 (22), pp. 42—46.
8. Serebryansky, D. and Kapelyush A. (2015), "Interaction of fiscal and monetary policy in terms of financial stabilization of Ukraine's economy", Bulletin of the NBU, vol. 6, pp. 22—28.
9. Skripnichenko, M.I. (2012), Faktory makroekonomichnoi nestabil'nosti v systemi modelej ekonomichnoho rozvytku [Factors of macroeconomic instability in the system of models of economic development], NAS of Ukraine, Inst. Of Economics and predicted. Institute of Economics and Forecasting, Kyiv, Ukraine.
10. Cherlenyak, I.I., Proskura, V.F. and Shelemba, M.M. (2018), "Industry 4.0 Technology Challenges and Industrial Policy Tools: An Analysis of South Korea's Experience", Scientific Bulletin of Uzhgorod University, vol. 2 (52), pp. 144—156.
11. Sharko, M.V. and Gusarina, N.V. (2017), "Transformation of the terminological apparatus of economic development of innovative activity in the conditions of dynamic changes of the external environment", Problems of the economy, vol. 4, pp. 344—350.
12. De Long, J.B. and Eichengreen, B. (1991), "The Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program", available at: http://www.j-bradford-delong.net/pdf_files/Marshall_Large.pdf (Accessed 10 April 2022).

Стаття надійшла до редакції 10.04.2022 р.